

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. ректора ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Н. П. Муранова

2025 року

ВИСНОВОК

Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сичинської Марії Миколаївни на тему «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»

поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

Київ – 2025

Витяг
з протоколу № 4
засідання кафедри психології та особистісного розвитку
від «28» травня 2025 року

ПРИСУТНІ: *Головуюча на засіданні* – О. І. Бондарчук, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; О. В. Брюховецька – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; В. В. Балахтар – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; А. І. Гусев – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; Т. В. Чаусова – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; Я. В. Сухенко – кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; А. С. Москальова – кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ДЗВО «УМО»; Л. М. Тягур – доктор філософії (PhD) з психології, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»; М. В. Москальов – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ДЗВО «УМО»; Н. І. Пінчук – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ДЗВО «УМО»; С. С. Алексєєва – старший викладач кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО».

Запрошені фахівці: *О. Л. Ануфрієва*, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач аспірантури та докторантури ДЗВО «Університет менеджменту освіти»; *П. В. Лушин*, доктор психологічних наук, професор, професор Монклерського державного університету США; *О. О. Горова*, доктор психологічних наук, професор; *А. В. Вознюк*, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми, *О. В. Петров*, здобувач PhD з психології кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО».

Серед 16 присутніх - 6 докторів психологічних наук і 7 кандидатів психологічних наук.

Порядок денний:

1. Надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації на тему *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»* Марії Миколаївни Сичинської, здобувачки кафедри психології та особистісного розвитку поданої на здобуття ступеня доктора філософії з 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Головуюча на засіданні: *О. І. Бондарчук*, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку представила роботу дисертантки Марії Миколаївни Сичинської

Науковий керівник – кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО» Я. В. Сухенко.

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 5 від 21.04.2021 р.) та погоджено з бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки та психології НАПН України (витяг № 3 від 29.06.2021 р.).

Дисертаційне дослідження виконане упродовж 2020-2025 рр. у межах науково-дослідних робіт кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Особистісний розвиток та психологічна допомога в сучасних умовах» (державний реєстраційний номер 0117U002377) та «Соціально-психологічний супровід становлення фахівців в кризових та посткризових умовах» (державний реєстраційний номер 0123U105116).

Разом із заявою здобувачки щодо проведення експертизи дисертаційного дослідження подано: дисертація, яка пройшла перевірку на оригінальність (програма StrikePlagiarism), позитивний висновок наукового керівника, довідка про виконання освітньо-наукової складової.

Результати дослідження відображено у 9 публікаціях: 4 у вітчизняних фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України; 1 публікація у співавторстві в іноземному журналі, що на момент публікації індексувався в наукометричній базі Web of Science, 4 публікації в наукових виданнях/матеріалах та тезах науково-практичних конференцій і форумів, а також 41 публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації.

Марія успішно завершила наукову складову програми: складові індивідуального плану наукової роботи. Наукове дисертаційне дослідження виконане своєчасно в установлені терміни.

СЛУХАЛИ: З доповіддю виступила здобувачка Марія Миколаївна Сичинська про результати дослідження з проблеми *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»*.

Сичинська Марія Миколаївна. Вітаю, шановна головуєча, шановні присутні, дозвольте ознайомити вас із результатами дисертаційного дослідження за темою: *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»*.

Актуальність дослідження зумовлюються тим, що пролонговані кризові життєві події, спричинені війною в Україні, стають серйозним випробуванням для ментального здоров'я всіх верств населення, особливо загрожуючи психіці підростаючого покоління. В таких умовах особливої вагомості набуває резильєнтність як динамічна властивість, яка формується насамперед у контексті родинної взаємодії. Батьківська підтримка, емоційний зв'язок і здорові моделі поведінки допомагають підліткам долати труднощі. Попри значний світовий

досвід, в українському науковому просторі бракує досліджень впливу батьківсько-дитячих взаємин на розвиток резильєнтності підлітків.

Об'єктом дослідження є психологічні умови формування резильєнтності в підлітковому віці.

Предметом дослідження є батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці, а також розробити та апробувати програму формування резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин.

Завдання нашого дослідження:

1. Здійснити науково-теоретичний аналіз проблеми батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
2. Обґрунтувати теоретичну модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
3. Емпірично дослідити особливості батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
4. Розробити та апробувати програму формування резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин.

Зараз на слайді можна ознайомитися з комплексом загальнонаукових теоретичних, експериментальних і статистичних методів дослідження, які були використані з метою розв'язання поставлених завдань.

Звертаю вашу увагу, що серед емпіричних методів було здійснено:

- авторську адаптацію двох опитувальників: чотирьохфакторного Опитувальника стилю виховання та Опитувальника на визначення прив'язаності підлітків до батьків та однолітків;
- визначено надійність і факторну структуру україномовного варіанту Шкали резильєнтності Коннор-Девідсона (автори надали дозвіл на її використання для збору даних, але без права поширення самого опитувальника в публікаціях);
- розроблено авторський Скринінговий опитувальник травматичного досвіду підлітків – ТДП-7.

Дослідження здійснювалось на базі Київського ліцею №144 ім. Г. Ващенка, Комунального закладу «Мироцька гімназія №12» Бучанської міської ради Київської області та онлайн на базі «Школи батьківства Марії Сичинської», Instagram та Facebook спільнот батьків, які цікавляться свідомим вихованням. На слайді продемонстрована також кількість учасників на кожному етапі.

Теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення проблеми батьківсько-дитячих стосунків показав, що:

1. Психодинамічний підхід розглядає батьківсько-дитячі взаємини через призму формування прив'язаності та задоволення базових потреб у прийнятті та емоційній підтримці;
2. Біхевіоральний – фокусується на техніках поведінки батьків і формуванні навичок модифікації поведінки дитини;
3. Соціально-когнітивний – аналізує механізми наслідування та моделювання через батьківські зразки поведінки;

4. Гуманістичний – підкреслює значення емпатійного розуміння, щирості та природності емоційних проявів, широкого спектру комунікативних засобів;

5. Екофасилітативний – розглядає взаємозв'язок батьківсько-дитячих стосунків та розвиток дитини у контексті трансформаційної природи кризових періодів та підтримки природних ритмів особистісного розвитку;

6. Інтегративний погляд на батьківсько-дитячі стосунки дозволяє комплексно окреслити вплив сімейної взаємодії на становлення особистості підлітка та формування його резильєнтності зокрема.

Спираючись на аналіз сучасних джерел і емпіричні результати дослідження, ми виокремлюємо чотири ключові функції БДВ: фасилітативна, проєктивна, просвітницька та комунікативна.

Основою для реалізації ключових функцій батьківського впливу на розвиток резильєнтності підлітків є структурні компоненти батьківсько-дитячих взаємин, а саме: когнітивно-поведінковий, емоційно-регулятивний та комунікативний – які також відображають зміст і форму родинної взаємодії.

Сучасне розуміння резильєнтності охоплює біо-психо-соціальні аспекти та відображається в різноманітних теоретичних моделях – від базових до багатокомпонентних діалектичних конструкцій.

Еволюція досліджень резильєнтності включає 4 хвилі.

Щодо структурно-функціональних особливостей виокремлюємо 4 компоненти, що є актуальними з урахуванням специфіки підліткового віку.

Резильєнтність підлітків визначаємо як інтегративну особистісну властивість, що має відносну стійкість у часовому вимірі, проте залишається відкритою до розвитку й трансформацій під впливом взаємодії з мікросоціальним (насамперед сім'я) та макросоціальним (тобто ширші соціальні контексти: група однолітків, школа, медіа, громадські впливи) середовищем. Вона формується у процесі становлення особистості підлітка як відкритої динамічної психосоціальної системи й забезпечує його здатність до розкриття власного потенціалу в умовах складних життєвих обставин, відновлення внутрішньої цілісності на новому рівні після дії стресогенних чинників, а також перетворення травматичного або граничного досвіду на ресурс особистісного розвитку.

Розроблена теоретична модель інтегрує:

- теоретичні підходи до вивчення БДВ;
- структурні компоненти БДВ як носії впливу;
- функції батьківського впливу як динамічні механізми трансляції норм, підтримки й розвитку;
- в якості цільової змінної виступає формування резильєнтності у підлітковому віці, в моделі також представлено структурно-функціональні компоненти резильєнтності;
- типологічний вимір моделі представлений типами БДВ та типами резильєнтності – як структурно-функціональними варіаціями їх прояву. Зазначу, що типи БДВ і типи резильєнтності відображають діалектичну логіку взаємозв'язку досліджуваних феноменів і мають потенціал для емпіричного підтвердження на етапі констатувального експерименту;
- модераторний вимір в моделі представлений змінними індивідуально- та й соціально-психологічного характеру, що опосередковують зв'язки між БДВ та резильєнтністю, зокрема: особливості самосприйняття підлітків, його соціальні

зв'язки, життєвий травматичний досвід, а також соціально-демографічні характеристики, як-от стать і вік.

Емпіричне дослідження батьківсько-дитячих взаємин в частині аналізу стилів виховання батьків показало, що в українських сім'ях у батьків домінує авторитетний стиль виховання з функціональною диференціацією батьківських ролей – вищими показниками авторитетного стилю у матерів порівняно з батьками.

Результати дослідження прив'язаності підлітків до батьків і однолітків за методикою «Опитувальника на визначення прив'язаності підлітків до батьків та однолітків» свідчать про те, що однолітки виступають найбільш значущою фігурою прив'язаності для підлітків, особливо за параметрами довіри. Водночас мама залишається важливою фігурою прив'язаності, займаючи друге місце за показниками довіри та перше місце за показниками спілкування. Тати, хоча й поступаються мамам і одноліткам за показниками довіри та спілкування, також відіграють важливу роль у системі прив'язаності підлітків.

Виявлено гендерні особливості прив'язаності підлітків: хлопці демонструють вищу довіру до батьків, тоді як дівчата – до однолітків. При цьому з віком інтенсивність комунікації з батьками знижується, що відображає нормативні процеси психологічної сепарації.

Кластерний аналіз на основі параметрів прив'язаності підлітків до матері й тата і стилів виховання батьків дозволив виявити три типи батьківсько-дитячих взаємин:

1) дистанційовано-компенсаторні з амбівалентною прив'язаністю – 30,4% (тридцять цілих, сім десятих відсотка);

2) довірливо-включені стосунки з безпечною прив'язаністю – 57,9%;

3) авторитарно-відчужені стосунки з уникаючою прив'язаністю – 11,7%.

На основі отриманих результатів розроблено типологію батьківсько-дитячих стосунків, яка відображає:

а) особливості стилів виховання батьків та прив'язаності підлітків;

б) гендерні та вікові особливості БДВ;

в) особливості взаємин підлітків і батьків;

г) системно-функціональні характеристики типів взаємин;

д) а також контекст розвитку резильєнтності.

Типологія БДВ відображає якісну своєрідність сімейних систем з підлітками та демонструє, що більшість сімей створюють сприятливе середовище для розвитку підлітка через довірливо-включені стосунки – 57,9%. Водночас значна частка стосунків характеризується певними дисфункціональними патернами, що може негативно позначатися на психосоціальному розвитку підлітків.

Виявлено гендерні відмінності у розподілі типів БДВ, зокрема переважання довірливо-включених стосунків у хлопців та дистанційовано-компенсаторних у дівчат, вказують на необхідність гендерно-чутливого підходу в психологічному супроводі сімей з підлітками.

На наступному етапі ми вивчали особливості загального рівня резильєнтності та з'ясували, що загальний рівень резильєнтності є найвищим у татів, а найнижчим – у підлітків-доньок, яких ідентифіковано як групу підвищеного ризику з найбільшою часткою осіб із низьким рівнем резильєнтності.

Факторний аналіз структури резильєнтності на вибірках підлітків, батьків і на загальній вибірці засвідчив існування стійкої чотирьох факторної структури резильєнтності, що відповідає теоретично обґрунтованим структурно-функціональним компонентам резильєнтності. На загальній вибірці компоненти мають різні факторні навантаження, які ви можете побачити на слайді, зокрема: волевов самореалізація – 21,65%, гнучка адаптивність – 8,79, соціальна залученість і самоконтроль – 7,99%, духовно-смилова опора 7,37%. З'ясовано, що у підлітків структура резильєнтності більше орієнтована на емоційно-інтуїтивну чутливість та зовнішню підтримку, тоді як у дорослих домінують досвід подолання, волевов спрямованість та сформовані смислові конструкти.

Віковий вимір функціональності кожного типу позначається декількома закономірностями: більш вираженою функціональністю «вразливого» А типу у підлітків, ніж у батьків. Тип В «цілеспрямований» демонструє високу функціональність у підлітковому віці, що відображає значущість волевої самореалізації на цьому етапі розвитку. Тип Б «збалансований» досягає найвищої функціональності в дорослому віці – це свідчить про інтегративний характер резильєнтності, що набувається з життєвим досвідом.

Еволюційна динаміка типів проявляється у тому, що з віком відбувається трансформація оптимальних стратегій резильєнтності: від цілеспрямованості до збалансованості, що відображає закономірності психологічного розвитку – від самоствердження і автономії в підлітковому віці до інтеграції різних аспектів досвіду в дорослості.

Системна перспектива, що впливає з виявлених закономірностей, демонструє наявність різних оптимальних конфігурацій резильєнтності на різних етапах життя, що додає типології динамічного характеру та більш точно відображає процесуальну природу психологічної стійкості.

З урахуванням отриманих результатів розроблено типологію індивідуальної резильєнтності, що з урахуванням різновікових і різностатевих груп позиціонуємо як типологію резильєнтності особистості. Вона включає 3 типи: вразливий – 22,2%, збалансований – 41,4%, цілеспрямований – 36,4% та відображає такі характеристики типів як загальний показник резильєнтності, структурно-функціональний профіль типу, соціально-психологічні, демографічні, вікові характеристики, а також розвивальний потенціал для кожного з типів. Серед підлітків частіше зустрічається цілеспрямований тип, у дорослих – збалансований, що відображає еволюцію психологічних ресурсів від волевої мобілізації до інтегрованої системи внутрішньої опори. Вразливий тип є найменш поширеним, утім саме він потребує посиленої уваги.

Наступний етап передбачав вивчення особливостей міжпоколінної трансмісії резильєнтності на вибірці 88 сімей (підліток, мама, тато). На основі аналізу 25 виявлених родинних патернів резильєнтності розроблено типологію сімейної резильєнтності з функціонально різними конфігураціями: гомогенно-збалансований тип, гомогенно-цілеспрямований, гомогенно-вразливий, комплементарно-батьківський, спадкові типи за материнською та батьківською лініями, дивергентний тип. Визначено, що 60% родин характеризуються повною або частковою узгодженістю типів резильєнтності. Сім'ї, в яких принаймні один з батьків має збалансований тип резильєнтності, становлять майже половину всіх спостережуваних патернів, що свідчить про актуальність цього типу.

Виявлені типи покладено в основу типології сімейної резильєнтності, що демонструє різні її конфігурації в розрізі психологічних системних, вікових і гендерних і функціональних особливостей:

- гомогенно-збалансований тип (11,4%) забезпечує найвищу адаптивність при тривалих стресах;
- гомогенно-цілеспрямований (6,8%) ефективний у короткострокових кризах;
- гомогенно-вразливий (2,3%) потребує комплексної підтримки;
- комплементарно-батьківський (25,0%) поєднує стабільність батьківської підсистеми з простором для індивідуального розвитку підлітків;
- спадкові типи за материнською (17,0%) та батьківською (22,7%) лініями відображають різні механізми трансмісії;
- дивергентний тип (14,8%) характеризується різноманітністю ресурсів, високою адаптивністю при зниженій стабільності системи.

Наступний етап роботи орієнтований на виявлення зв'язків між типами БДВ та типами резильєнтності підлітків. Підтверджено статистично значущий зв'язок між типами батьківсько-дитячих стосунків та типами резильєнтності підлітків ($\chi^2 = 22,052$; $p < 0,001$). Виявлено, що серед підлітків з вразливим типом резильєнтності більшість (53,8%) виховується в умовах дистанційовано-компенсаторних стосунків, тоді як підлітки зі збалансованим (65,5%) та цілеспрямованим (64,5%) типами резильєнтності значно частіше зростають в умовах довірливо-включених стосунків.

Дослідження особливостей самосприйняття підлітка виявило ієрархію компонентів самосприйняття підлітків: найвищі за шкалою «Оцінка» – позитивне самосприйняття, середні – за «Силою» – вольові якості, найнижчі – за «Активністю» – соціальна активність. Тобто, у підлітковому віці позитивне самоприйняття формується більш інтенсивно, ніж вольові якості та соціальна активність. Гендерні та вікові відмінності не досягають рівня статистичної значущості, що вказує на подібність самосприйняття у хлопців і дівчат і його стабільність у підлітковому віці. Модераторний аналіз засвідчив, що вплив самосприйняття підлітків є значущим і впливає на зв'язки між БДВ та резильєнтністю підлітків. Компонент «активність» (екстравертованість підлітка) має прямий позитивний ефект на резильєнтність ($b = 0,02$, $p = 0,02$), компонент «сила» (воля, самоконтроль) модифікує взаємозв'язок між авторитарно-відчуженими батьківсько-дитячими взаєминами та резильєнтністю ($b = 0,06$, $p = 0,03$), що вказує на важливість внутрішніх вольових ресурсів у пом'якшенні впливу несприятливих сімейних обставин.

Дослідження впливу соціальної взаємодії на зв'язок між типами БДВ і типами резильєнтності передбачало попередньо визначення типів прив'язаності підлітків до однолітків:

- безпечна прив'язаність характеризується високою довірою та активним спілкуванням при низькому відчуженні 41,8%;
- амбівалентна – помірно зниженою довірою з підвищеним відчуженням – 39,3%;
- відчужена – вкрай низькими показниками довіри та спілкування при високому відчуженні – 19,1%.

Прив'язаність до однолітків виявилася найсильнішим модератором взаємозв'язку батьківсько-дитячих взаємин і резильєнтності, демонструючи компенсаторний механізм: при безпечній прив'язаності до однолітків жоден тип батьківсько-дитячих взаємин не мав статистично значущого ефекту на резильєнтність, тоді як при відчуженій прив'язаності довірливо-включені стосунки з батьками сприяли її розвитку.

Вивчення травматичного досвіду показало, що хлопці демонструють дещо вищі показники травматичного досвіду ніж дівчата, що може пояснюватись особливостями соціалізації, адже вони частіше стикаються з певними типами травматичних подій або відмінностями в інтерпретації та повідомленні про травматичний досвід. Травматичний досвід не продемонстрував прямого впливу на рівень резильєнтності, що може свідчити про опосередковану роль батьківсько-дитячих взаємин як буфера та потребує подальшого дослідження.

Відповідно до четвертого завдання дисертаційного дослідження було обґрунтовано, реалізовано та експериментально перевірено ефективність програми формування резильєнтності підлітків через гармонізацію батьківсько-дитячих стосунків «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи». Програма була реалізована у форматі соціально-психологічного тренінгу з елементами екологічної психологічної фасилітації та структурно включала три наскрізні блоки: психоедукаційний, фасилітаційний та рефлексивний.

На цьому слайді ви можете ознайомитись з тематичним планом програм для підлітків і батьків. Програма передбачала два синхронізовані у часі змістові напрями роботи: з підлітками – для розвитку емоційної регуляції, навичок конструктивної взаємодії, рефлексії власної резильєнтності; з батьками – для формування фасилітативного стилю спілкування та підтримки автономії підлітка. Заняття проводились двічі на тиждень протягом восьми тижнів.

Для перевірки ефективності програми реалізовано диференційований формат роботи, що дозволив порівняти результативність комплексного впливу (одночасна робота з підлітками та їхніми матерями) в першій експериментальній групі та фокусного підходу (робота лише з підлітками) в другій експериментальній групі порівняно з контрольною групою. Аналіз результатів формувального експерименту виявив статистично значущі позитивні зміни в обох експериментальних групах, проте найбільш виражений ефект досягнуто у групі комплексного впливу.

Гармонізація батьківсько-дитячих стосунків проявилася по-різному: на статистично значущому рівні в ЕГ1 покращилося спілкування з мамою та суттєво зменшилося відчуження, в ЕГ2 посилилася довіра до мами і знизилася відчуження. Цікаво, що навіть у контрольній групі зафіксовано зменшення відчуження, що може відображати природні тенденції розвитку взаємин у підлітковому віці. Трансформація виховних стилів відбулася лише в групі комплексного впливу: статистично значуще зниження авторитарного стилю, підвищення авторитетного та тенденція до зменшення відстороненого стилю.

Також в умовах синхронної роботи з підлітками та матерями (ЕГ1) мало місце статистично значуще підвищення показників резильєнтності обох учасників взаємодії: підлітків та матерів. У групі фокусного впливу (ЕГ2) значущі зміни резильєнтності зафіксовано лише у підлітків, тоді як у їхніх матерів змін не

виявлено. У контрольній групі статистично значущих змін резильєнтності не відбулося.

За результатами реалізації програми виявлено, що найбільш ефективною моделлю психологічного супроводу є системна робота з обома сторонами взаємодії – в цьому форматі відбуваються найбільш суттєві та стійкі зрушення у структурі БДВ і показниках резильєнтності. Ключовими умовами, що забезпечили ефективність програми є наступні: створення безпечного екопсихологічного простору, забезпечення відкритого діалогу, баланс рефлексивного осмислення та практичного відпрацювання навичок комунікації, врахування психологічних, вікових і гендерних особливостей учасників програми. Аналіз результативності програми підтверджує, що екофасилітативний підхід є ефективним у плані гармонізації батьківсько-дитячих стосунків і формування резильєнтності підлітків і їх батьків.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі:

- вперше розроблено та емпірично обґрунтовано модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків;

- поглиблено та розширено наукові уявлення про зміст та структуру батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків;

- набули подальшого розвитку уявлення про механізми формування резильєнтності підлітків у контексті сімейних взаємин; використання теоретико-методологічних засад екофасилітативного підходу до психологічного супроводу підлітків та їхніх батьків у контексті розвитку резильєнтності та їх емпіричне підтвердження;

- удосконалено засоби психологічного дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що:

- було створено науково-методичну базу для формування резильєнтності підлітків у контексті батьківсько-дитячих взаємин;

- розроблена й апробована програма може впроваджуватись у психологічну практику освітніх, соціальних, громадських і приватних установ;

- доведена ефективність синхронної роботи з підлітками та батьками як системного підходу до психологічного супроводу родин;

- результати збагачують викладання фахових дисциплін і можуть бути основою для спеціалізованих курсів;

- адаптовано та розроблено комплекс діагностичних методик (PS-FFQ, IPPA, ТДП-7, CD-RISC-25);

- запропоновані типології та виявлені модератори поглиблюють розуміння формування резильєнтності;

- матеріали дослідження можуть бути використані у підвищенні кваліфікації фахівців, тренінгах, семінарах і програмах підтримки дітей та сімей.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням програми формування резильєнтності та її реалізацією за участі повних родин (мама, тато, підліток); аналізом впливу тристоронньої взаємодії на розвиток системної резильєнтності; вивченням стійкості та довготривалих ефектів екопсихологічної фасилітації; емпіричною верифікацією екопсихологічної матриці проявів резильєнтності в різних соціальних системах; розробкою диференційованих програм екофасилітативного супроводу з урахуванням різних форм прояву

резильентності; дослідженням особливостей застосування програми для сімей з різними соціально-психологічними характеристиками та потребами під час воєнного стану та в контексті післявоєнного відновлення та розвитку України.

Дякую за увагу!

Здобувачеві були поставлені запитання.

Чаусова Т. В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

1. Будь ласка, наведіть приклади проявів резильентності у підлітків, які пов'язані з війною, і як їх долали або долають?

2. Чи виникали у вас ситуації під час тренінгів, занять, коли підлітки не брали участь у дискусіях, не проявляли там ініціативи? Як Ви вирішували такі ситуації з Вашого досвіду?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Що стосується першого запитання. Я наведу саме три приклади, оскільки резильентність інтегрує три основні виміри (процес позитивної адаптації в умовах негараздів, результат успішного подолання труднощів, особистісну здатність протистояти викликам),:

Процес позитивної адаптації в умовах негараздів – це приклади, коли українські підлітки навчилися жити повноцінно навіть в умовах війни: ходити до школи під звуки сирен, святкувати день народження в укриттях, адаптуватися до навчання онлайн чи в нових школах після переїзду. Або коли діти інтегрувались у нові країни після евакуації — це також приклади адаптації. У своїх психоедукаційних матеріалах я описувала такі кейси та техніки підтримки підлітків у нових обставинах.

Результат успішного подолання труднощів – це коли підліток після пережитих втрат, тривалого розлуки з батьками чи переїзду демонструє збереження цілей, інтерес до навчання, плани на майбутнє. Наприклад, підліток, який втратив рідний дім, але організував волонтерську ініціативу або став активним учасником шкільного самоврядування – це приклад вже подоланого досвіду, який трансформувався в силу.

Особистісна здатність протистояти викликам – це внутрішній ресурс дитини, який проявляється у вмінні зберігати самоідентичність, моральні орієнтири, віру в себе попри невизначеність, страх чи тиск. Наприклад, підлітки, які займаються спортом або творчістю в умовах війни, беруть участь у соціальних ініціативах, говорять публічно про свій досвід – демонструють здатність зберігати внутрішню опору і рухатися вперед. Це і є стійкість як особистісна здатність до протидії викликам.

Що стосується другого запитання. Так, такі ситуації дійсно мали місце на початку тренінгу. Дехто з підлітків на перших заняттях утримувався від участі в групових дискусіях, не проявляв взагалі ініціативи, демонстрував певний опір, не хотів вмикати камеру, наприклад, якщо це було онлайн. Це є типовим для підліткового віку, особливо в умовах стресу чи попереднього негативного досвіду взаємодії.

Однак вже на 3–4 занятті більшість учасників поступово відкривалися, починали долучатися до обговорень та виявляли зацікавлення. Така позитивна динаміка пояснюється тим, що в програмі цілеспрямовано створювався

безпечний, підтримуючий простір, заснований на принципах емоційної прийнятності, відсутності оцінювання, рівності позицій і фасилітативної взаємодії. Саме ці умови дали змогу підліткам відчувати довіру до групи та проявити власну активність.

Тягур Л. М., доктор PhD з психології, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

1. Розкажіть яким чином ви досліджували міжпоколінну трансмісію?
2. У процесі аналізу теоретико-методологічних підходів ви наводите п'ять теоретичних підходів до батьківсько-дитячих взаємин. Саме на якому підході або на яких підходах базується ваше дослідження і в чому це саме проявляється?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Що стосується першого запитання. Міжпоколінну трансмісію резильєнтності досліджували через порівняння структур і типів резильєнтності у представників різних поколінь на вибірці 88 сімей (підліток-мама-тато):

1. Визначили типи резильєнтності для кожного члена сім'ї (А - вразливий, Б - збалансований, В - цілеспрямований);
2. Кодували сімейні патерни за схемою: перша позиція – підліток, друга – мама, третя – тато;
3. Аналізували 25 родинних патернів резильєнтності (ААА, БББ, ВВВ, АББ, ВБА тощо).

Виявили, що 60,2% сімей демонструють повну або часткову узгодженість типів (часткова трансмісія), 25% сімей – феномен «батьківської єдності» (однакові типи у батьків, інший у підлітка), 14,8% сімей – повна неузгодженість типів (індивідуальні траєкторії розвитку). Тобто, виявлено складну, багаторівневу природу формування резильєнтності в сімейному контексті з поєднанням процесів передачі адаптивних стратегій та розвитку унікальних механізмів психологічної стійкості.

Що стосується другого запитання. Наше дослідження спирається на всі п'ять теоретичних підходів, оскільки кожен із них висвітлює цінні й унікальні аспекти батьківсько-дитячої взаємодії. Психодинамічний підхід дав змогу розглядати важливість прив'язаності та емоційної підтримки у формуванні резильєнтності. Біхевіоральний – допоміг зрозуміти значення послідовності виховних дій та впливу батьківської поведінки на дитячу. Соціально-когнітивний підхід акцентував увагу на наслідуванні й моделюванні поведінки, що особливо важливо у підлітковому віці. Гуманістичний – підкреслив потребу у щирій, емпатійній взаємодії між батьками й підлітками. Екофасилітативний підхід став методологічною основою програми формування резильєнтності, оскільки дозволяє бачити розвиток дитини як процес, що проходить через кризові періоди, але має природну динаміку, яку можливо підтримати.

Таким чином, дослідження має інтегративну з акцентом на екофасилітації основу: воно не обмежується жодним одним підходом, а комплексно враховує всі теоретичні перспективи для глибшого розуміння впливу сімейної взаємодії на розвиток резильєнтності підлітка.

Брюховецька О.В., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

Будь ласка, дайте відповідь або обґрунтуйте, чому саме, от Ви обрали програму для роботи з Вашою категорією, тривалістю вісім тижнів? Чим це обумовлено?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Вибір терміну реалізації програми для респондентів досліджуваної категорії зумовлений сукупністю чинників.

По-перше, згідно з вітчизняним і зарубіжним досвідом, запропонована тривалість є виправданою та широко застосовується на практиці, демонструючи позитивні результати.

По-друге, враховано вікові особливості підлітків, зокрема ймовірність зниження їхньої мотивації та залученості у разі надмірного подовження програми. Оптимальна тривалість дозволяє підтримувати інтерес, увагу та регулярну участь цільової аудиторії у заняттях.

По-третє, результати нашого формульовального експерименту підтвердили ефективність обраного підходу, що засвідчено отриманим позитивним результатом

Бондарчук О.І., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

Чи отримували ви дозвіл на використання і адаптацію англomовних методик?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Так, ми отримували дозвіл на використання Шкали резильєнтності Коннор-Девідсона (CD-RISC-25). оскільки у відкритому доступі її немає. Тому ми подали запит до авторів і отримали від них україномовний варіант, дозвіл на його використання та визначення психометричних показників для україномовної шкали на українській вибірці підлітків і батьків. Також ми здійснили авторську адаптацію англomовних методик, які представлені у відкритому доступі – опитувальник стилю виховання (PS-FFQ) та опитувальник прив'язаності підлітків до батьків та однолітків (IPPA).

Пінчук Н.І., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»:

1. У Вашій роботі зазначено, що підлітки зі збалансованим типом резильєнтності, як правило, формуються в умовах довірливих, емоційно включених стосунків, що базуються на досвіді безпечної прив'язаності. Водночас варто звернути увагу на те, що значна частина підлітків (майже половина, за Вашими спостереженнями) зростає в умовах дистанційно-компенсаторного або авторитарно-відчуженого стилю взаємодії в сім'ї.

З огляду на це, постає питання: яким чином зазначені типи батьківсько-дитячої взаємодії впливають на формування резильєнтності у підлітковому віці? Які прогностичні наслідки або обмеження можуть бути притаманні цим групам у контексті соціально-психологічної адаптації та особистісного зростання?

2. На констатувальному етапі Вашого дослідження до експериментальної групи були залучені обидва з батьків – як матері так і тата. Натомість на

формуальному етапі участь взяли тільки підлітки та матері. Чим це зумовлено? Які чинники вплинули на виключення тат з подальших етапів дослідження, і як це може позначитися на інтерпретації отриманих результатів?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Що стосується першого запитання. Зважаючи на динамічну природу резильєнтності як особистісного утворення, її формування не є жорстко детермінованим лише характером сімейного мікросередовища. Хоча існують закономірності, згідно з якими найбільш сприятливі умови для розвитку збалансованої резильєнтності створюються в контексті довірливих та емоційно включених стосунків із батьками, водночас слід враховувати, що резильєнтність може формуватися і в альтернативних контекстах. Зокрема, навіть за наявності авторитарного стилю виховання чи емоційно дистанційованих відносин у родині, підлітки можуть розвивати резильєнтність за рахунок підтримки з боку значущих інших – зокрема однолітків, які виконують функцію опори, забезпечуючи досвід емоційної взаємодії, довіри та прийняття. У такому випадку соціальні зв'язки за межами сім'ї можуть виступати компенсаторним ресурсом. З діалектичної перспективи дистанційовано-компенсаторні та авторитарно-відчужені типи можна розглядати як природні етапи трансформації сімейної системи, що відкриває можливості для їх перетворення в умовах екофасилітативного супроводу.

Таким чином, розвиток резильєнтності є індивідуалізованим процесом, що залежить як від зовнішніх обставин, так і від особистісних характеристик підлітка. Це підтверджує тезу про те, що резильєнтність може проявлятися і формуватися навіть у несприятливих умовах, за наявності модераторів, які урівноважують вплив факторів ризику, що підтверджує необхідність диференційованих підходів до розвитку резильєнтності підлітків.

Що стосується другого запитання. Пояснення зміни у складі респондентів між етапами дослідження полягає насамперед у відмінностях методологічного підходу, доступності учасників і добровільних засадах дослідження. На констатувальному етапі дослідження, де застосовувався формат опитувальника, нам вдалося частково залучити як матерів, так і тат, хоча кількісна перевага відповідей з боку матерів уже тоді була помітною. Участь тат у цьому етапі була обмеженою, однак все ще здійсненою. Натомість на формуальному етапі, який вимагав більш активної залученості, тривалої участі та взаємодії в процесі реалізації програми, жоден із тат не виявив готовності долучитися. У зв'язку з цим, робота була зосереджена на тих учасниках, які виявили ініціативу — насамперед на матерях.

Такий контекст відображає складну соціально-психологічну реальність сучасної України. Зокрема, значна частина чоловіків сьогодні захищає країну на фронті, інші перебувають у стані тривалого стресу, втрати або емоційного виснаження, що суттєво ускладнює їхню участь у мирних освітньо-виховних процесах. Окремо варто відзначити й те, що багато дітей переживають втрату батька або його фізичну/емоційну відсутність. Усі ці фактори, безумовно, впливають на готовність батьків долучатися до подібних дослідницьких ініціатив.

З огляду на зазначене, у формуальному експерименті акцент було зроблено на взаємодії з матерями, як з доступнішими на той момент представниками

батьківської спільноти. Утім подальші дослідницькі перспективи ми пов'язуємо з роботою з підлітками та обома батьками.

Москальова А. С. кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»:

1. Скажіть, будь ласка, а що таке резильєнтність підлітка?

2. Чи здійснювався у Вашому дослідженні моніторинг динаміки рівня резильєнтності батьків у процесі реалізації формувального етапу експерименту? Якщо так, то які зміни були зафіксовані, і які методи використовувалися для їх виявлення? Якщо ж цей аспект не входив до фокусу дослідження, чи вважаєте Ви його перспективним для подальших наукових розвідок?

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Що стосується першого запитання. Резильєнтність підлітків визначаємо як інтегративну особистісну характеристику, що поєднує відносну стійкість і динамічність одночасно, забезпечує здатність до адаптації, саморегуляції, розкриття потенціалу в складних обставинах, відновлення після стресу та трансформацію травматичного досвіду в ресурс особистісного зростання.

Щодо другого запитання, яке стосується рівня резильєнтності матерів, можемо зазначити, що в ході формувального етапу дослідження було зафіксовано позитивну динаміку цього показника. Зростання резильєнтності матерів спостерігалось як результат реалізації формувальної програми, що свідчить про її ефективність у контексті психологічної підтримки батьків учасників.

Петров О. В., здобувач PhD з психології кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО».

1. Якою була структура та зміст формувального експерименту, зокрема програми, спрямованої на підвищення рівня резильєнтності підлітків і їхніх батьків? Які форми, методи та засоби психолого-педагогічного впливу застосовувалися в її реалізації?»

СИЧИНСЬКА М.М.: Дякую за запитання.

Варто наголосити, що в межах формувального етапу експерименту, зокрема в експериментальній групі 1, ключовим концептуальним принципом була паралельна й синхронна робота з двома категоріями учасників: підлітками та їхніми матерями.

Протягом кожного тижня реалізації програми відбувалися зустрічі як з підлітками, так і з їхніми мамами, присвячені єдиній тематичній проблематиці. Тематичні плани для обох груп були скоординовані між собою настільки, наскільки це дозволяли особливості цільової аудиторії, що забезпечувало змістову узгодженість та методологічну взаємодоповнюваність.

У процесі взаємодії з підлітками формувалися значущі спостереження, які давали змогу коригувати акценти у роботі з батьками. Аналогічно, зворотний зв'язок від батьків сприяв удосконаленню змісту занять із підлітками, зокрема в аспектах побудови довірливого контакту, вибору актуальних тем і практик.

До прикладу, на першому занятті було сформовано спільний простір знайомства, що задав тон подальшій взаємодії. На другому занятті з підлітками досліджувалися взаємини з батьками як ресурс розвитку, тоді як з батьками – відбувалося обговорення трансформації батьківської ролі: від моделі контролю до партнерських горизонтальних стосунків. Третє заняття для підлітків було присвячене темі життєвої стійкості в умовах війни як процесу внутрішньої

трансформації. У батьківському блоці розглядалася фасилітація резильєнтності – як процес створення умов для природного становлення психологічної стійкості дитини. Четверте заняття для підлітків, присвячене внутрішньому світу, стало простором для емоційного прийняття та інтеграції. Саме на цьому етапі було зафіксовано підвищення рівня відкритості в учасників, які раніше виявляли емоційну закритість. З батьками в цей час опрацьовувалася тема емоційної безпеки та підтримки саморегуляції підлітка. П'яте заняття було орієнтоване на формування навичок екологічної конструктивної комунікації у підлітків, а з батьками – на розвиток адаптивності через практики підтримки ментальної гнучкості та екопсихологічної взаємодії. Ознайомитися з повним змістом програми можна буде в оприлюдненому на сайті тексті дисертації.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник, кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО» Яна Валеріївна Сухенко:

Сичинська Марія Миколаївна на момент вступу до аспірантури вже мала глибокий практичний досвід роботи в галузі батьківсько-дитячих стосунків і зарекомендувала себе як експертка в питаннях психоедукації батьків та розвитку ефективних стратегій батьківсько-дитячої взаємодії. Її зацікавлення темою формування резильєнтності підлітків логічно зумовило вибір теми наукового дослідження, що має актуальність для психологічної теорії та прикладну значущість для освітньо-психологічної практики в умовах воєнного часу і повоєнного відновлення України.

Протягом усього періоду навчання в аспірантурі М. М. Сичинська демонструвала високий рівень наукової мотивації, самостійності, аналітичного мислення, інноваційного підходу до розв'язання дослідницьких задач. За період навчання здобувачка розвинула необхідні для науковця компетентності, набула теоретичних знань та практичних навичок, спрямованих на формування наукового світогляду та професійної етики. Нею був успішно виконаний індивідуальний план навчальної та наукової роботи. Здобувачка успішно опанувала освітню компоненту програми, пройшла науково-педагогічну практику, брала участь у науково-практичних конференціях, семінарах, має відповідний науковий доробок у фахових публікаціях, зокрема, у міжнародних виданнях.

Дисертаційне дослідження Марії Миколаївни відзначається комплексністю та ґрунтовністю – теоретичний аналіз проблеми доповнюється важливими емпіричними і прикладними результатами. В дослідженні вперше розроблено цілісну модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, описано типології батьківсько-дитячих взаємин, індивідуальної та сімейної резильєнтності, виявлено особливості міжпоколінної трансмісії резильєнтності, досліджено модераторні чинники, що впливають на зв'язок між типами сімейної взаємодії та резильєнтності підлітків. Дослідження проведено в повному обсязі із застосуванням сучасних статистичних методів та цифрових технологій для обробки даних.

Окремо слід відзначити проведення масштабного емпіричного дослідження із залученням понад 600 учасників та розробку авторської програми «Батьки і

підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи», ефективність якої доведена статистично та підтверджена якісними змінами в структурі батьківсько-дитячих взаємин і рівні резильєнтності учасників. Результати дослідження представлені у чотирьох публікаціях включених до переліку наукових фахових видань МОН України, одна стаття в міжнародному виданні, що входить до наукометричної бази Web of Science, що свідчить про високу якість наукового доробку. Практична значущість роботи підтверджена довідками про впровадження результатів дослідження у діяльність установ різного типу.

Сичинська М. М. проявила себе як науковиця, яка добре орієнтується в сучасних психологічних підходах і тенденціях, проявляє значний дослідницький потенціал в розробленні та поширенні наукових здобутків у практичній діяльності з батьками та підлітками. Її дослідницький стиль поєднує академічну доброчесність, методологічну грамотність, глибоку емпатію до учасників дослідження та соціальну відповідальність за впровадження результатів у практику.

Окрім наукової діяльності, Марія Миколаївна активно сприяє підвищенню психологічної компетентності українців в умовах війни через розробку та поширення науково-популярних матеріалів з проблематики батьківсько-дитячих стосунків. Здобувачка створює психоедукаційні програми та контент для широкого загалу, має потужну базу матеріалів – авторських відеокурсів, відеолекцій, публікацій для підлітків і батьків психоедукаційного характеру, здійснює волонтерську та меценатську діяльність у сфері психологічної підтримки сімей та підлітків. Марія Миколаївна демонструє активну громадянську позицію, поєднуючи наукову строгість з соціальною відповідальністю за впровадження психологічних знань у суспільну практику.

Дисертація Сичинської М. М. відповідає всім вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії. За результатами перевірки через систему «StrikePlagiarism» підтверджено дотримання принципів академічної доброчесності, рівень самоплагіату не перевищує допустимих меж, а використані власні попередні публікації належним чином процитовано.

Вважаю, що роботу здобувача PhD у галузі психології Марії Миколаївни Сичинської у процесі підготовки дисертації, виконання індивідуального плану наукової роботи й індивідуального навчального плану можна оцінити позитивно, а дисертацію М.М. Сичинської й саму аспірантку визнати готовими до захисту дисертації.

Виступи рецензентів дисертаційного дослідження.

Рецензент – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО» О. В. Брюховецька:

Ступінь актуальності обраної теми зумовлена сучасними соціальними викликами, насамперед війною в Україні, що спричиняють підвищений рівень стресу у суспільстві та актуалізують потребу у розвитку резильєнтності як здатності долати труднощі і зберігати психологічне благополуччя. Підлітковий вік характеризується особливою вразливістю до стресових факторів через інтенсивні процеси формування самосвідомості, перегляду стосунків з батьками та становлення автономії за недостатньо сформованої здатності до психологічної

саморегуляції. Незважаючи на зростання наукового інтересу до феномену резильєнтності, питання її взаємозв'язку з батьківсько-дитячими стосунками залишається недостатньо вивченим, особливо з урахуванням специфіки підліткового віку та потреби у розробці практичних програм підтримки сімей. Дослідження структурно-функціональних особливостей батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків та створення відповідних психологічних інструментів є своєчасним і суспільно значущим завданням, що має вагоме практичне значення для психологічної допомоги сім'ям у кризових та посткризових умовах.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У дисертації Сичинської М. М. розроблено та емпірично верифіковано модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, що інтегрує: компоненти батьківсько-дитячих взаємин, функції батьківського впливу, систему модераторів (прив'язаність до однолітків, самосприйняття, життєвий досвід), соціально-демографічні показники (стать, вік), а також резильєнтність підлітка як цільову змінну; розроблено та емпірично підтверджено типологію батьківсько-дитячих стосунків; виявлено структурно-функціональні компоненти резильєнтності підлітків і на їх основі розроблено типологію індивідуальної резильєнтності особистості, типологію сімейної резильєнтності; досліджено механізми трансмісії сімейної резильєнтності. Теоретично обґрунтовано й емпірично досліджено взаємозв'язки між типами батьківсько-дитячих стосунків та типами резильєнтності підлітків, а також роль модераторних змінних – таких як тип самосприйняття підлітка, соціально-демографічні характеристики, життєвий досвід підлітка та соціальна взаємодія. Важливе значення має поповнення україномовного психодіагностичного інструментарію, зокрема, авторська адаптація чотирьохфакторного опитувальника стилю виховання PS-FFQ, опитувальника прив'язаності підлітків до батьків та однолітків IPPA, визначення психометричних показників україномовної версії шкали резильєнтності CD-RISC-25 та створення авторського скринінгового опитувальника «Травматичний досвід підлітків ТДП-7».

У практичному вимірі значущим результатом дисертаційного дослідження є розробка й апробація авторської програми психологічного впливу – тренінгу формування резильєнтності під назвою «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи», що поєднує комплексну роботу з підлітками та їхніми батьками, спираючись на екофасилітативний підхід, який розглядає розвиток підлітка, зокрема, формування його резильєнтності у вимірах цілісної системи сімейної та соціальної взаємодії. Експериментальна перевірка програми засвідчила її ефективність у різних форматах реалізації. Найбільш виражені позитивні зміни відбулися в умовах комплексної психологічної роботи з одночасним залученням батьків та підлітків: зафіксовано статистично достовірне синхронне зростання рівня резильєнтності як підлітків, так і батьків, покращення якості спілкування, зменшення відчуження у батьківсько-дитячих взаєминах та гармонізацію батьківських виховних стратегій. У групі, де участь брали лише підлітки, також відзначається підвищення резильєнтності, проте без відповідних змін у батьків. Таким чином, результати дослідження мають як теоретичну, так і прикладну цінність і можуть бути використані у практиці психологічного

супроводу сімей, педагогічній діяльності та в межах програм підтримки психічного здоров'я дітей і підлітків.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Дисертаційне дослідження Сичинської М. М. вирізняється високим рівнем методологічної чіткості та наукової логіки. Мета дослідження відповідає сучасним запитам теоретичної та прикладної психології, сформульовані завдання узгоджуються з метою. Усі положення, що виносяться на захист, базуються на ґрунтовному теоретичному аналізі актуальних джерел вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, сучасних підходів до розуміння резильєнтності та умов її формування, підліткового розвитку загалом і батьківсько-дитячих взаємин. Зміст дисертації логічно структурований: кожен розділ містить чітко визначені концептуальні межі, методологічні основи та обґрунтовану аргументацію.

У першому розділі дисертації представлено результати теоретичного аналізу психологічних умов формування резильєнтності в підлітковому віці в контексті батьківсько-дитячих взаємин. Висвітлено основні психологічні підходи до дослідження резильєнтності особистості та батьківсько-дитячих стосунків у науковій літературі, наведено результати теоретичного аналізу чинників формування резильєнтності підлітків. Особливо цінним у межах даного розділу є розроблена теоретична модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, що інтегрує структурні компоненти (емоційно-регулятивний, когнітивно-поведінковий, комунікативний), функції батьківського впливу (фасилітативна, проєктивна, просвітницька, комунікативна) та модераторні чинники, створюючи концептуальне підґрунтя для емпіричного дослідження.

У другому розділі представлено процедуру і результати констатувального етапу емпіричного дослідження особливостей батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці. Привертає увагу ретельна організація дослідження на вибірці з 625 осіб (257 підлітків та 368 батьків), завдяки чому вдалося здійснити комплексний аналіз структурно-функціональних особливостей досліджуваних феноменів, розробити типології батьківсько-дитячих взаємин, індивідуальної та сімейної резильєнтності, а також дослідити модераторні чинники їх взаємозв'язку. На цьому підґрунті глибоко проаналізовано співвідношення теоретичних конструктів та емпіричних даних, що забезпечило валідацію розробленої теоретичної моделі та виявлення специфічних закономірностей формування резильєнтності підлітків.

За результатами теоретичного аналізу та констатувального етапу емпіричного дослідження зроблено висновок про необхідність розроблення та апробації програми формування резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин у формуальному експерименті. Саме цьому присвячено третій розділ дисертаційного дослідження. У ньому висвітлено програму «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи», її мету, завдання, методологічні основи та особливості реалізації у формуальному експерименті з диференційованими форматами роботи. Привертає увагу структура програми, що включає психоедукаційний, фасилітаційний та рефлексивний блоки, та детальний опис її реалізації на засадах екофасилітативного підходу. У цьому ж розділі наведено результати

комплексного аналізу ефективності програми на вибірці з 152 учасників, які переконливо свідчать про її результативність, особливо у форматі комплексної роботи з підлітками та їхніми батьками.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження представлено у 9 наукових публікаціях здобувачки, що відповідає встановленим нормативам і свідчить про системну апробацію наукових здобутків. До складу публікацій входять чотири одноосібні статті у вітчизняних наукових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України, 1 стаття у співавторстві у міжнародному видання, що входить до наукометричної бази Web of Science, 3 одноосібних роботи та 1 у співавторстві в наукових збірниках і матеріалах науково-практичних заходів.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Порушень академічної доброчесності у результатах перевірки матеріалів дисертаційного дослідження за допомогою автоматизованої системи StrikePlagiarism не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Проведене дисертаційне дослідження та отримані результати заслуговують на позитивну оцінку, проте вважаємо доречним окреслити дискусійні положення та висловити зауваження та побажання щодо змісту роботи.

1. Заслугує на поглиблення аналіз культурно-специфічних особливостей українських сімей, що могли вплинути на домінування довірливо-включених батьківсько-дитячих стосунків (57,9%).

2. Варто детальніше розглянути гендерні особливості формування резильєнтності, зокрема, пояснити причини найнижчих показників резильєнтності у підлітків-дівчат.

3. Доцільно обґрунтувати вибір саме 8-тижневої тривалості програми та частоти занять, оскільки оптимальна інтенсивність психологічного впливу для формування стійких змін у резильєнтності може варіюватися.

Наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Висновок. Дисертаційне дослідження Сичинської Марії Миколаївни на тему «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці» виконано на належному науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій Навчально-наукового інституту

менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Наталія Іванівна Пінчук:

Ступінь актуальності обраної теми. У сучасних умовах соціальної нестабільності, зростання рівня стресу та травматичних впливів особливого значення набуває вивчення чинників, що сприяють психологічній стійкості особистості. Підлітковий вік є критичним періодом у формуванні здатності до подолання життєвих труднощів, тому питання розвитку резильєнтності саме на цьому етапі є вкрай важливим. Особливу увагу заслуговують батьківсько-дитячі взаємини як один із провідних чинників соціального середовища, що безпосередньо впливає на емоційне, особистісне й адаптаційне зростання підлітка. У контексті сучасних викликів – зокрема зростання числа дітей, що зазнали психологічної травми внаслідок воєнних дій чи кризових ситуацій – дослідження механізмів формування резильєнтності через систему родинних стосунків набуває особливої соціальної та наукової значущості. Отже, обрана авторкою тема є своєчасною, теоретично обґрунтованою й практично орієнтованою.

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації. У результаті ґрунтовного аналізу наявних підходів до вивчення батьківсько-дитячих взаємин і вікових особливостей формування резильєнтності у підлітковому віці дисертанткою забезпечено цілісне концептуальне осмислення досліджуваної проблематики. Науково обґрунтовано та розроблено модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків. Запропонована модель охоплює три ключові компоненти батьківсько-дитячої взаємодії (когнітивно-поведінковий, емоційно-регулятивний, комунікативний), чотири функції батьківського впливу (фасилітативну, проєктивну, просвітницьку, комунікативну), а також систему модераторних змінних (прив'язаність до однолітків, особливості самосприйняття, життєвий досвід) у взаємозв'язку з резильєнтністю підлітка як цільовим психологічним утворенням.

Окремо заслуговує на увагу розробка та апробація комплексного психодіагностичного інструментарію для емпіричного дослідження взаємозв'язку між батьківсько-дитячими стосунками та розвитком резильєнтності в підлітковому віці. Зокрема, йдеться про авторську адаптацію чотирьохфакторного опитувальника стилю виховання (PS-FFQ), застосування шкали резильєнтності Коннор–Девідсона (CD-RISC), опитувальника прив'язаності підлітків до батьків і однолітків (IPPA), а також авторський скринінговий опитувальник травматичного досвіду підлітків (ТДП-7). Використання зазначених методик дало змогу надійно та всебічно верифікувати емпіричні закономірності, що підтверджують вплив якісних характеристик батьківсько-дитячих взаємин на формування резильєнтності у підлітковому віці. Обґрунтування ефективності екофасилітативного підходу до психологічного супроводу підлітків та їхніх батьків у контексті розвитку резильєнтності, розроблення та апробація програми «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи» дозволили значно підвищити показники резильєнтності підлітків та їхніх матерів та гармонізувати батьківсько-дитячі стосунки (покращення спілкування, зменшення відчуження) та трансформувати стилі виховання (зниження авторитарності, підвищення авторитетності). Крім того, розширення наукових уявлень про закономірності взаємозв'язку батьківсько-дитячих стосунків і резильєнтності підлітків можуть

бути використані для подальшого теоретичного осмислення процесів становлення особистості у сімейному контексті та розробки інтегративних моделей психологічної допомоги.

Безперечно, дисертація Марії Миколаївни Сичинської має як теоретичне, так і практичне значення, зокрема для фахівців у галузі психології розвитку, освітніх і соціальних працівників, які працюють із підлітками, а також для батьків і педагогів, зацікавлених у створенні сприятливих умов для формування психологічної стійкості у дітей.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Наукові положення і висновки, представлені в дисертації Марії Миколаївни Сичинської, є результатом різнобічних наукових досліджень, виконаних авторкою при вирішенні завдань, окреслених у роботі. Дослідження характеризується теоретичною, методичною й емпіричною обґрунтованістю й достовірністю.

Дисертаційну роботу відрізняє чіткість і логічність на кожному етапі її виконання, починаючи від обґрунтування наукового апарату дослідження (визначення актуальності теми, об'єкта, предмета, мети і завдань, а також ґрунтового представлення його методологічної бази і методів) і закінчуючи висвітленням розділів дисертації та формулюванням висновків.

Безсумнівною є достовірність висвітлених у роботі результатів, підкріплених різносторонніми методами статистики.

Дисертація має безперечну наукову новизну, інноваційність, бо в ній представлено концептуальними положеннями про механізми формування резильєнтності в системі батьківсько-дитячих взаємин, що склали основу структурно-функціональної моделі батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, яка враховує компоненти взаємодії, функціональне навантаження батьківської участі та модераторні чинники особистісного розвитку підлітка. Важливим науковим внеском є типологізація батьківсько-дитячих стосунків і різновидів резильєнтності, що дозволяє здійснювати індивідуалізований підхід у побудові програм психологічної допомоги з урахуванням особливостей кожного типу взаємодії. Виявлені закономірності впливу модераторних змінних, таких як самосприйняття та прив'язаність до однолітків, на характер зв'язку між батьківсько-дитячими стосунками і рівнем резильєнтності підлітків, створюють концептуальну основу для подальшого поглиблення теорії психологічної стійкості та розширюють наукове уявлення про роль сімейного контексту в особистісному розвитку в підлітковому віці.

Розроблено та емпірично апробовано психокорекційну програму формування резильєнтності підлітків через гармонізацію батьківсько-дитячих взаємин, що ґрунтується на інтеграції принципів діалектичного, системного та екофасилітативного підходів. Застосування програми дало змогу досягти статистично значущих змін у структурі батьківсько-дитячої взаємодії та підвищити показники резильєнтності підлітків, що засвідчує її ефективність і прикладну цінність у практиці психологічного супроводу родин.

У роботі поглиблено та уточнено наукові уявлення щодо змісту й структури батьківсько-дитячих взаємин як детермінанти формування резильєнтності в підлітковому віці. Розкрито концептуальне бачення резильєнтності як цілісного,

системного психологічного феномену, що формується у взаємодії індивідуально-особистісних та соціально-контекстуальних чинників. Важливим теоретико-методологічним здобутком є обґрунтування доцільності застосування екофасилітативного підходу до супроводу підлітків, що дало змогу інтерпретувати резильєнтність як базову властивість відкритої динамічної системи, яка виявляється в процесі розвитку, адаптації та самоорганізації в умовах мінливого соціального середовища..

Повнота викладення результатів в опублікованих працях. Кількість і обсяг опублікованих праць відповідають встановленим вимогам та демонструють належну апробацію ключових положень наукового дослідження. Зміст дисертацій відображено у 9 публікаціях, серед яких 4 одноосібних статті опубліковано у вітчизняних фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України; 1 стаття (у співавторстві) у науковому міжнародному виданні, 4 публікації у збірниках матеріалів і тезах науково-практичних конференцій і семінарів.

Відсутність порушень академічної доброчесності. З аналізу тексту дисертації вбачається дотримання здобувачкою вимог академічної доброчесності в повному обсязі, що підтверджено результатами перевірки рукопису дисертаційного дослідження за допомогою автоматизованої системи «StrikePlagiarism».

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. У цілому варто відзначити високий науковий рівень розробок здобувачки за результатами проведених досліджень, обґрунтованість отриманих результатів та, водночас, вказати на певні дискусійні положення і зауваження до роботи:

1. Обґрунтовуючи типи резильєнтності підлітків і батьків, дисертантка за результатами кластерного аналізу виокремлює «вразливий», «збалансований», «цілеспрямований» групи. На наш погляд, дані класифікації потребують більш ґрунтовного висвітлення в контексті кризової ситуації сьогодення.

2. Дисертантка зазначає, що типологія сімейної резильєнтності, а саме вразливий, збалансований і цілеспрямований типи, містить трансформаційний розвивальний потенціал (с. 190). Разом з тим, на наш погляд, цей потенціал висвітлено недостатньо повно.

3. Зважаючи на змістовність результатів емпіричного дослідження впливу батьківсько-дитячих стосунків (батька і матері) на формування резильєнтності підлітків, було б доцільним обґрунтування включення у програмі формувального експерименту лише мам.

Указані зауваження й побажання в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Висновок. У цілому дисертаційне дослідження Марії Миколаївни Сичинської на тему «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці» виконано на належному науковому рівні, за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Брюховецька О. В., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»: Дякую за надане слово. Дисертаційне дослідження Марії Миколаївни справляє надзвичайно позитивне враження як з огляду на теоретичну глибину, так і з позиції емпіричної ґрунтовності. Структура роботи є логічною та послідовною, а виклад матеріалу – чітким, аргументованим і науково виваженим. Особливої уваги заслуговує міждисциплінарний підхід до вивчення структурно-функціональних особливостей батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, що є вкрай актуальним у сучасному соціокультурному контексті.

Зазначене дослідження має не лише теоретичну новизну, але й практичну цінність: запропоновані авторкою психологічні інструменти й підходи можуть бути ефективно застосовані у процесі надання допомоги сім'ям у кризових і посткризових умовах, зокрема в умовах війни та соціальної нестабільності. Актуальність, змістовність та прикладна орієнтація роботи свідчать про її вагомий внесок у розвиток прикладної психології.

Вважаю, що дисертаційне дослідження є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке повністю відповідає вимогам до кваліфікаційних праць такого рівня, а його авторка – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії

Вознюк А. В., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми:

Зі своєї професійної позиції практичного психолога хочу наголосити на високій прикладній цінності представленого дисертаційного дослідження. Надзвичайно важливо, що авторкою проведено ґрунтовне емпіричне дослідження, результати якого мають чітке наукове підґрунтя та підтверджені валідними кількісними і якісними показниками.

Особливої уваги заслуговує створена й апробована тренінгова програма, яка, на мою думку, є ефективним інструментом, що може бути впроваджений у практичну діяльність фахівців психологічної служби закладів освіти. Програма орієнтована на реальні запити цільової аудиторії - підлітків, батьків і педагогів і має потенціал для оперативного включення до методичного арсеналу практичного психолога. Це дозволяє використовувати її безпосередньо в роботі з батьками, класними керівниками, а також у форматах просвітницької та превентивної діяльності.

Такі практично орієнтовані дисертаційні дослідження є вкрай важливими сьогодні, особливо в умовах соціальної нестабільності, коли гостро постає потреба у психоемоційній підтримці учасників освітнього процесу. З огляду на це, надзвичайно перспективною є ініціатива подальшого впровадження програми на

регіональному рівні, зокрема на базі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Такий крок не лише забезпечить масштабування практичних результатів дослідження, а й сприятиме професійному збагаченню психологів та педагогів Сумської області, які працюють у складних соціально-психологічних умовах сьогодення.

Щиро бажаю авторці спокійного, врівноваженого й успішного захисту та подальшої продуктивної реалізації науково-практичного потенціалу дослідження у професійному середовищі.

Балахтар В.В., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

Шановні колеги, повністю приєднуюся до висловлених думок і оцінок щодо дисертаційного дослідження. Хочу підкреслити надзвичайну актуальність і значущість тематики, яку досліджує дисертантка. Проблематика батьківсько-дитячих взаємин є й залишається ключовою у психологічному дискурсі, адже саме в цій системі взаємодії формуються базові засади особистісного розвитку. Особливої уваги потребує підлітковий вік як період складної психосоціальної трансформації, що додатково актуалізує тему дослідження в умовах сьогодення.

Наукова робота Марії Миколаївни Сичинської є своєчасною, науково обґрунтованою, змістовно наповненою та практично орієнтованою. Вона не лише відповідає актуальним викликам сьогодення, зокрема кризовим обставинам воєнного часу, а й демонструє велику особисту залученість, цілеспрямованість і наукову витривалість авторки. В умовах глибокої соціальної турбулентності реалізувати повноцінне емпіричне дослідження такого масштабу – це, безперечно, свідчення наукової зрілості та високої професійної мотивації дослідниці.

З огляду на це, вважаю, що дисертація М. М. Сичинської може бути рекомендована до публічного захисту, а її авторка - до присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 – «Психологія» галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

Чаусова Т. В., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

Висловлюю щиро подяку за можливість ознайомитися з дисертаційною роботою М. М. Сичинської, яка глибоко вразила мене як за обсягом емпіричного матеріалу, так і за глибиною теоретико-методологічного аналізу основних понять.

Дослідження є надзвичайно актуальним у сучасному науковому контексті, а високий рівень залученості здобувачки до теми свідчить про її особисту зацікавленість, емоційну включеність і наукову відповідальність.

Особливо варто відзначити практичні рекомендації та розроблену й апробовану тренінгову програму, які мають суттєву прикладну цінність. З огляду на вищезазначене, цілком підтримую представлену роботу та бажаю здобувачці подальших успіхів.

Москальова А. С. кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»:

Насамперед хочу висловити повну підтримку дисертаційній роботі, яка, на мою думку, є надзвичайно актуальною. Вибір тематики, пов'язаної з підлітковим

віком – періодом високої чутливості та психологічної вразливості – є цілком обґрунтованим. Особливу значущість дослідження надає його спрямованість на аналіз батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків у контексті соціальних і воєнних викликів, що переживає наша країна. Актуальність теми не викликає сумнівів – вона пояснюється як науковими потребами, так і реаліями сьогодення. Поглиблене теоретичне обґрунтування, великий обсяг емпіричних даних, різноманіття застосованих методик, а також практична реалізація отриманих результатів свідчать про високий науковий рівень роботи. Слід підкреслити, що результати дослідження мають не лише теоретичне, а й вагоме прикладне значення. Вони можуть бути покладені в основу подальших програм із розвитку резильєнтності підлітків, що підтверджує їхню затребуваність та практичну доцільність.

Робота є самостійною, індивідуальною, містить оригінальні підходи до вирішення дослідницьких завдань. Усі компоненти дослідження узгоджуються з вимогами, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності «Психологія».

Враховуючи вищезазначене, повністю підтримую дисертаційне дослідження пані Марії Сичинської та вважаю, що вона цілком готова до публічного захисту.

Пінчук Н.І., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри освіти дорослих та цифрових технологій ННІМП ДЗВО «УМО»:

Хочу зазначити, що тема дисертаційного дослідження має для мене особисту значущість, адже я є матір'ю підлітка, і багато з порушених у роботі питань безпосередньо перегукуються з моїми власними міркуваннями щодо виховання, підтримки та психологічної стійкості дитини в умовах сучасних викликів, зокрема повномасштабної війни. Саме тому ознайомлення з дисертацією стало для мене не лише професійно, але й особистісно цінним досвідом.

У процесі вивчення матеріалів я відкрила для себе чимало нових аспектів проблематики, за що щиро вдячна здобувачці – пані Марії. Її дослідження вражає глибиною, системністю, ґрунтовністю та чіткою концептуальною побудовою. Усі етапи роботи – від теоретико-методологічного обґрунтування до практичного впровадження розробленої програми - виконані на високому науковому рівні.

Особливо хочу відзначити методичне забезпечення дослідження, яке може стати справжнім ресурсом для вітчизняних фахівців-психологів. Підтримую думку колег про значний практичний потенціал цієї роботи. Запропонована й апробована формувальна програма не лише продемонструвала ефективність, але й підтвердила системність та концептуальну цілісність усього дослідницького задуму.

Тож я цілком підтримую дисертаційну роботу пані Марії, бажаю їй успішного захисту та подальших наукових здобутків. Переконана, що такий глибокий і щирий підхід до досліджуваної теми стане запорукою її професійного визнання та особистого успіху.

Бондарчук О.І., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології та особистісного розвитку ННІМП ДЗВО «УМО»:

На підставі всебічного ознайомлення з дисертаційним дослідженням Січинської Марії Миколаївни на тему «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності підлітків» вважаю за доцільне зазначити наступне.

Дисертація є цілісною, завершеною, самостійною науковою роботою, що відповідає основним вимогам МОН України до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Тематика дослідження надзвичайно актуальна, зумовлена як сучасними науковими тенденціями, так і соціальними викликами в умовах війни, що триває в Україні.

Робота має чітко визначені об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження, що логічно взаємопов'язані та методологічно обґрунтовані. Теоретична частина дисертації демонструє високий рівень опрацювання наукової літератури, а емпіричне дослідження – методологічну виваженість і практичну спрямованість. У процесі реалізації дослідження було використано комплекс сучасних психодіагностичних методик, що дозволило обґрунтовано побудувати модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, яка інтегрує три компоненти взаємин, чотири функції батьківського впливу, систему модераторів і типології резильєнтності.

Здобувачкою емпірично перевірено ефективність розробленої програми формування резильєнтності підлітків шляхом гармонізації батьківсько-дитячих взаємин. Програма отримала позитивні відгуки та практичне застосування у діяльності закладів освіти, психологічних служб і громадських організацій, що підтверджено відповідними довідками про впровадження.

Наукова новизна роботи полягає у поглибленні та розширенні уявлень про зміст, структуру та механізми формування резильєнтності підлітків у контексті сімейних взаємин, зокрема – через застосування екофасилітативного підходу. Також вдосконалено психодіагностичний інструментарій, проведено адаптацію низки опитувальників, розроблено типології взаємин і резильєнтності.

Практична значущість дослідження очевидна: його результати можуть бути використані в діяльності практичних психологів, соціальних працівників, освітян, викладачів вишів, а також у процесі підготовки й підвищення кваліфікації фахівців.

Дисертація успішно пройшла перевірку на академічну доброчесність із використанням автоматизованої системи виявлення текстових запозичень, що підтверджує відсутність академічного плагіату. Крім того, здобувачкою опубліковано достатню кількість наукових праць за темою дисертації, зокрема – у фахових виданнях, включених до переліку МОН України, а також у міжнародній базі даних Web of Science.

Робота викладена грамотно, у стилі, що відповідає вимогам наукової мови. Дисертантка продемонструвала високий рівень наукової підготовки, здатність до самостійного мислення, теоретичного узагальнення й вирішення складних наукових проблем. Її особистісні якості, включно з наполегливістю, відповідальністю та академічною доброчесністю, були відзначені як науковим керівником, так і членами кафедри.

З огляду на вищезазначене, вважаю, що дисертація Січинської Марії Миколаївни відповідає вимогам, передбаченим чинним Порядком присудження ступеня доктора філософії (Постанова КМУ №44 від 12 січня 2022 року зі змінами), і може бути рекомендована до публічного захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 053 – «Психологія» галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

ВИСНОВОК

**про наукову новизну і практичне значення результатів дисертації
Марії Миколаївни Сичинської на тему «Батьківсько-дитячі взаємини як
чинник формування резильєнтності в підлітковому віці», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні
та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Однією з найгостріших проблем сучасної психології розвитку є збереження та підтримка ментального здоров'я дітей і підлітків в умовах пролонгованих кризових впливів. У контексті війни в Україні особливої вагомості набуває проблема підвищення стресостійкості та адаптивного потенціалу підростаючого покоління. Підлітковий вік, як сензитивний період становлення особистості, характеризується підвищеною вразливістю до стресогенних чинників і суперечностями психосоціального розвитку, що ускладнює процеси адаптації в умовах невизначеності. У зв'язку з цим важливою особистісною характеристикою виступає резильєнтність, яка забезпечує внутрішній ресурс відновлення та саморозвитку в умовах життєвих викликів.

Аналіз наукових джерел дозволяє констатувати, що поняття резильєнтності в сучасній науці інтерпретується як динамічна властивість, процес та результат адаптації особистості до складних обставин. У працях зарубіжних дослідників (Bonanno, 2004; Masten, 2001, 2014, 2021; Rutter, 1987; Ungar, 2018; Richardson, 1990; Connor, 2003; Luthar, 2000) резильєнтність розглядається як інтегративна здатність особистості зберігати функціонування та підтримувати розвиток в умовах стресу, втрат і травматичних подій. Ці теоретичні положення стали основою для численних емпіричних досліджень, які підтверджують роль резильєнтності як провідного ресурсу психічного здоров'я.

У вітчизняному науковому просторі проблема резильєнтності особистості також набуває дедалі більшої уваги. Завдяки напрацюванням українських дослідників (Д. Асонов, С. Бикова, Н. Гусак, О. Кокун, П. Лушин, Т. Мельничук, І. Сингаївська, Я. Сухенко та ін.) вивчаються чинники, що впливають на формування життєстійкості у дітей і підлітків, розробляються психокорекційні підходи до її розвитку, уточнюється структура цього феномену. Проте, навіть за наявності такої теоретичної бази, залишаються прогалини у вивченні резильєнтності підлітків в контексті їхніх родинних взаємин, зокрема батьківсько-дитячої взаємодії як середовища розвитку психологічної стійкості.

Результати сучасних досліджень засвідчують, що важливим соціальним детермінантом формування резильєнтності підлітків виступають батьківсько-дитячі взаємини. Вони забезпечують базове почуття безпеки, прийняття, підтримки, що формує первинну здатність особистості долати труднощі та адаптуватися до змін. Саме в родинному контексті відбувається становлення базових механізмів емоційної регуляції, самосприйняття, довіри до світу та інших людей – основних складових резильєнтності.

Підлітковий вік є періодом активної психологічної сепарації, коли посилюється потреба в автономії, змінюється характер взаємодії з батьками, відбуваються зміни в системі прив'язаності. Ці трансформації можуть як сприяти

розвитку внутрішніх ресурсів, так і загострювати кризові стани за умов емоційного відчуження, авторитарності, відсутності підтримки. У зв'язку з цим дослідження особливостей батьківсько-дитячих стосунків як чинника формування резильєнтності є науково та практично значущим.

У науковому полі є усталене уявлення про значущість батьківського впливу на розвиток особистості дитини. Зарубіжні (Bandura, Bowlby, Rogers, Maslow, Frankl) та українські (І. Біла, О. Кляпець, І. Коновальчук, П. Лушин, О. Чистяк та ін.) дослідження свідчать про те, що якість батьківсько-дитячої взаємодії впливає на саморегуляцію, емоційний добробут і здатність підлітків долати складні життєві ситуації. Водночас, сучасні умови життя потребують оновленого розуміння цього впливу з урахуванням соціальних змін і кризових обставин.

Особливої уваги заслуговує дослідження ролі стилів виховання, типів прив'язаності та емоційної підтримки з боку батьків як чинників формування резильєнтності підлітків. Виявлення закономірностей між характером родинної взаємодії та рівнем життєстійкості дозволяє розробити цілеспрямовані психокорекційні програми, що враховують індивідуальні та сімейні особливості розвитку дитини.

Попри значний науковий інтерес до тематики резильєнтності, в українському психологічному просторі недостатньо емпіричних досліджень, спрямованих на вивчення механізмів впливу батьківсько-дитячих взаємин на становлення цього феномену в підлітковому віці. Це створює запит на розробку нових інтервенцій, що сприятимуть розвитку резильєнтності підлітків через гармонізацію взаємодії в родині, із урахуванням екофасилітативного підходу та ресурсів сімейної системи.

Важливість вивчення зазначеної проблематики посилюється тим, що резильєнтність підлітків є не лише фактором особистісного благополуччя, а й умовою формування здатності до відповідального громадянства, соціальної активності та участі у процесах відновлення країни. Таким чином, розвиток резильєнтності через удосконалення батьківсько-дитячих взаємин має як наукову, так і практичну цінність у сучасному суспільному контексті.

Отже, обрана М. М. Сичинською тема дисертаційного дослідження «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці» підтверджує свою актуальність з огляду на сучасні виклики, недостатню розробленість проблематики в українській психології та високий потенціал її практичного застосування в освітньому, соціальному та психотерапевтичному середовищах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційне дослідження виконане в межах науково-дослідних робіт кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України «Особистісний розвиток та психологічна допомога в сучасних умовах» (державний реєстраційний номер 0117U002377) та «Соціально-психологічний супровід становлення фахівців у кризових та посткризових умовах» (державний реєстраційний номер 0123U105116). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (протокол № 5 від 21.04.2021 р.) та погоджено з бюро Міжвідомчої ради з

координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки та психології НАПН України (витяг № 3 від 29.06.2021 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці; розробити та апробувати програму формування резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин.

Завдання дослідження:

1. Здійснити науково-теоретичний аналіз проблеми батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
2. Обґрунтувати теоретичну модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
3. Емпірично дослідити особливості батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці.
4. Розробити та апробувати програму формування резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин.

Об'єкт дослідження – психологічні умови формування резильєнтності в підлітковому віці.

Предмет дослідження – батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці.

Методи дослідження. З метою розв'язання поставлених завдань дисертанткою було використано комплекс загальнонаукових теоретичних, експериментальних і статистичних методів дослідження:

– *теоретичні*: аналіз теоретико-методологічної, наукової літератури; систематизація, порівняння, узагальнення основних підходів до дослідження резильєнтності особистості, її структури й особливостей формування в підлітковому віці, структурно-функціональних характеристик батьківсько-дитячих взаємин; теоретичне моделювання задля створення моделі батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності в підлітковому віці;

– *емпіричні*: психодіагностичні методики, що дозволили вивчити характер батьківського впливу на формування резильєнтності дітей підліткового віку: тестування для вивчення особливостей виховання підлітків батьками (авторська адаптація чотирьохфакторного опитувальника стилю виховання «Parenting Style Four Factor Questionnaire, PS-FFQ» (Shyny, T. Y. & Dr. A. Velayudhan, 2017)); прив'язаності підлітків до батьків і однолітків (авторська адаптація «Опитувальника на визначення прив'язаності підлітків до батьків та однолітків «Inventory of Parent and Peer Attachment, IPPA» (Armsden, 1991)); Шкала резильєнтності Коннор-Девідсона «The Connor-Davidson Resilience Scale», авт. К. Коннор, Д. Девідсон (Connor & Davidson, 2003), у перекладі Х. Колесник та Ю. Батракової; «Методика особистісного диференціалу» для діагностики психологічних особливостей підлітків (самоставлення, воля, екстравертованість) (Кравченко, Моргун, 2008); авторський «Скринінговий опитувальник травматичного досвіду підлітків – ТДП-7»;

– *формувальний експеримент* здійснювався відповідно до поставленої мети – розвитку резильєнтності підлітків в умовах гармонізації батьківсько-дитячих взаємин;

– *статистичні методи*: описові статистики, кореляційний аналіз (коефіцієнт Спірмена), дисперсійний аналіз (ANOVA), t-критерій для незалежних та парних вибірок, параметричний критерій Вілкоксона; факторний аналіз (метод головних компонент з обертанням Варімакс), кластерний аналіз (метод k-середніх); коефіцієнт надійності α -Кронбаха; кростабуляційний аналіз (таблиці спряженості, χ^2 -тест) та модераторний аналіз з використанням регресійних моделей. Статистична обробка даних здійснена за допомогою спеціалізованої програми для психологічних досліджень «IBM SPSS Statistics» (версія 19.0 та версія 27.0) та макросу «PROCESS».

Наукова новизна дисертаційного дослідження М. М. Сичинської полягає в тому, що:

– *уперше* розроблено та емпірично обґрунтовано структурно-функціональну модель батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків, що інтегрує три компоненти батьківсько-дитячих взаємин (когнітивно-поведінковий, емоційно-регулятивний, комунікативний), чотири функції батьківського впливу (фасилітативну, проєктивну, просвітницьку, комунікативну), систему модераторів (прив'язаність до однолітків, самосприйняття, життєвий досвід) та резильєнтність підлітка як цільову змінну; розроблено та емпірично обґрунтовано типологію батьківсько-дитячих стосунків, що включає три типи: довірливо-включені з безпечною прив'язаністю, дистанційовано-компенсаторні з амбівалентною прив'язаністю та авторитарно-відчужені з унікаючою прив'язаністю; виявлено стійку структуру резильєнтності на українській вибірці підлітків і батьків, що містить чотири компоненти: волюву самореалізацію, гнучку адаптивність, соціальну залученість і самоконтроль, духовно-смислову опору; розроблено типологію індивідуальної резильєнтності особистості, що представлена вразливим, збалансованим і цілеспрямованим типами; типологію сімейної резильєнтності з сімома функціональними конфігураціями (гомогенно-збалансований, гомогенно-цілеспрямований, гомогенно-вразливий, комплементарно-батьківський; спадкові за материнською та батьківською лініями та дивергентний типи); емпірично доведено наявність статистично значущого зв'язку між типами батьківсько-дитячих стосунків та типами резильєнтності підлітків; виявлено модераторну роль самосприйняття та прив'язаності до однолітків у взаємозв'язку батьківсько-дитячих взаємин і резильєнтності підлітків; розроблено та емпірично перевірено ефективність програми формування резильєнтності підлітків через гармонізацію батьківсько-дитячих стосунків «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора у складні часи»;

– *поглиблено та розширено* наукові уявлення про зміст та структуру батьківсько-дитячих взаємин як чинника формування резильєнтності підлітків; концептуальне розуміння резильєнтності як системного психологічного феномену, що формується у взаємодії особистісних та соціальних чинників; застосування екофасилітативного підходу в контексті розвитку резильєнтності підлітків;

– *набули подальшого розвитку* уявлення про механізми формування резильєнтності підлітків у контексті сімейних взаємин; використання теоретико-методологічних засад екофасилітативного підходу до психологічного супроводу підлітків та їхніх батьків у контексті розвитку резильєнтності;

– *удосконалено засоби психологічного дослідження*: інструментарій для вивчення резильєнтності та батьківсько-дитячих стосунків через авторську адаптацію чотирьохфакторного опитувальника стилю виховання PS-FFQ, опитувальника прив'язаності підлітків до батьків та однолітків IPPA, визначення психометричних показників україномовної версії шкали резильєнтності CD-RISC-25 та розроблення авторського скринінгового опитувальника «Травматичний досвід підлітків ТДП-7».

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає в поглибленні та розширенні наукових уявлень про механізми формування резильєнтності в контексті батьківсько-дитячих взаємин. Сформульовані концептуальні положення доповнюють сучасну психологічну науку новими теоретичними підходами до розуміння особистісного розвитку в підлітковому віці, зокрема щодо формування психологічної стійкості до життєвих викликів і дії стресогенних чинників.

Виявлені закономірності між батьківсько-дитячими стосунками та резильєнтністю підлітків розширюють теоретичне розуміння особистісного розвитку в сімейному контексті та сприяють розробці інтегративних моделей психологічної допомоги. Визначення модераторної ролі прив'язаності до однолітків і самосприйняття поглиблює уявлення про багаторівневість психічних процесів у підлітковому віці. Застосування екофасилітативного підходу актуалізує нові теоретичні засади психологічного супроводу, що враховує діалектичну природу особистісного розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає у створенні науково-методичної бази для формування резильєнтності підлітків у контексті батьківсько-дитячих взаємин. Розроблена та апробована програма «Батьки і підлітки: взаємодія і довіра як опора в складні часи» може впроваджуватися у практику психологічних служб, освітніх і соціальних установ, а також у приватну психологічну діяльність. Доведена ефективність спільної роботи з батьками і підлітками підтверджує доцільність системного підходу до психологічного супроводу родин.

Теоретичні й емпіричні результати можуть бути інтегровані в освітні програми з психології та використані для розробки спеціалізованих курсів. Адаптований психодіагностичний інструментарій, зокрема авторські адаптації опитувальників PS-FFQ, IPPA, ТДП-7 та шкала CD-RISC-25, може застосовуватись у психодіагностичній і корекційній роботі з підлітками та їхніми батьками.

Виявлені закономірності та типології взаємозв'язку між батьківсько-дитячими стосунками, резильєнтністю та їх модераторами розширюють розуміння впливу сімейного контексту на розвиток особистості. Матеріали дослідження мають цінність для підвищення кваліфікації фахівців, що працюють із дітьми та родинами в умовах криз, війни чи міграції.

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційного дослідження є самостійним внеском авторки у вирішення проблеми впливу батьківсько-дитячих

взаємин на формування резильєнтності в підлітковому віці. У спільній з О. Столярчук публікації особистий доробок здобувачки становить 50% змісту і полягає в участі у формуванні концепції статті, доборі джерельної бази, опрацюванні частини емпіричних матеріалів, а також у співавторстві при написанні та редагуванні тексту. У спільній з О. Столярчук, О. Сергєєнковою, С. Хрипко, Н. Пророк, А. Лобанчук статті авторський внесок полягає в організації опитування й опрацюванні його результатів. Ідеї співавторів опублікованих праць у дисертації не використовуються.

Дотримання академічної доброчесності. На підставі вивчення тексту дисертації і наукових публікацій, результатів автоматизованої перевірки на академічну доброчесність системою StrikePlagiarism та їх експертного оцінювання, встановлено, що дисертація і наукові публікації виконані самостійно, не містять академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, самоплагіату. Усі використані здобувачкою у тексті дисертації свої наукові праці без посилання на ці праці були попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані у анотації дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження були обговорені на засіданнях кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», а також презентовані на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській онлайн-конференції «ECOPSYCON: Паростки майбутнього у парадоксах буденності» (Київ, 2021); Першому міжнародному онлайн-марафоні психологічної допомоги «ECOPSYHELP» (Київ, 2021); III Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Нова українська школа: психологічні проблеми» (Київ, 2022); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Українська школа в контексті війни: психологічні проблеми» (Київ, 2024); XXI Міжнародна науково-практична конференція «Modern technologies and science: problems, new and relevant developments», (Сарагоса, Іспанія, 2025).

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Результати дослідження відображено у 9 публікаціях: 4 у вітчизняних фахових виданнях, включених до переліку, затвердженого МОН України; 1 публікація у співавторстві в іноземному журналі, що на момент публікації індексувався в наукометричній базі Web of Science, 4 публікації в наукових виданнях/матеріалах та тезах науково-практичних конференцій і форумів, а також 41 публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації М.М.Сичинської.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Сичинська, М. М. (2022h). Теоретичні аспекти впливу батьківсько-дитячих взаємин на формування резильєнтності підлітка. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, 18(63), 64–75.

2. Sychynska, M. (2024). Attachment to parents as a driver of adolescent resilience. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 3, 69–73. <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.3.13> (англійською)

3. Сичинська, М. М. (2025с). Гармонізація батьківсько-дитячих стосунків як чинник формування резильєнтності підлітків: результати експерименту. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*, 31(60), 145–157. [https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-31\(60\)-145-157](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-31(60)-145-157)

4. Сичинська, М. М. (2025а). Батьківсько-дитячі стосунки як чинник формування резильєнтності підлітків: емпіричні виміри. *Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*, 32(61), 161–176. [https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32\(61\)-161-176](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2025-32(61)-161-176)

Статті, включені до міжнародної наукометричної бази Web of Science

5. Stoliarchuk, O., Serhieienkova, O., Khrypko, S., Prorok, N., Sychynska, M., & Lobanchuk, O. (2022). Real and virtual space of life activities of Ukrainian adolescents in war conditions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22(6), 611–619. Авторський внесок полягає в організації опитування й опрацюванні його результатів. Ідеї співавторів опублікованих праць у дисертації не використовуються.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

*Публікації в інших наукових виданнях та
матеріалах науково-практичних конференцій*

6. Столярчук, О. А., & Сичинська, М. М. (2022). Психологічні проблеми адаптаційних розладів українських підлітків в умовах воєнного стану. У С. Д. Максименко (Ред.), *Нова українська школа: психологічні проблеми: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (с. 46-51). Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Особистий доробок становить 50% і полягає в участі у формуванні концепції статті, доборі джерельної бази, опрацюванні частини емпіричних матеріалів, а також у співавторстві при написанні та редагуванні тексту.

7. Сичинська, М. М. (2024b). Дослідження специфіки виховного стилю батьків дітей підліткового віку. У *Українська школа в контексті війни: психологічні проблеми: Збірник тез наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (с. 27-31). Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

8. Сичинська, М. М. (2025e). Психологічні особливості резильєнтності у підлітків і батьків в умовах війни в Україні. У *XXI Міжнародна науково-практична конференція «Modern technologies and science: problems, new and relevant developments»* (Сарагоса, Іспанія, 26 травня 2025 р., с. 238–241). European Conference.

9. Сичинська, М. (2025f). Розвиток резильєнтності підлітків через гармонізацію батьківсько-дитячих взаємин: дизайн, реалізація та оцінка ефективності екофасилітативної програми. У *Штучний інтелект як чинник розвитку трансверсальних компетентностей сучасної молоді: Збірник*

матеріалів міжнародного стажування (с. 147–149). Люблін, Польща: Інститут розвитку освіти і науки «Wiedza».

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації
Відеокурси та публікації психоедукаційної спрямованості для підлітків і батьків

Гармонізація батьківсько-дитячих стосунків у підлітковому віці

10. Сичинська, М. М. (2021a). Підліток у сім'ї: як жити щасливо, а не виживати. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/teenagers/>

11. Сичинська, М. М. (2021b). Що робити, якщо дитина б'є батьків. Як правильно реагувати, коли дитина б'ється. <https://youtu.be/GCcUqp6kJb0>

12. Сичинська, М. М. (2021c). Як забороняти дітям по-доброму. Як відмовляти дітям. Як встановлювати правила.
<https://www.youtube.com/watch?v=aLdOUfjHN00>

13. Сичинська, М. М. (2023b). Дитина б'є дорослого: норма чи привід для хвилювання. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/dytyna-bye-doroslogo-norma-chy-pryvid-dlya-hvylyuvannya/>

14. Сичинська, М. М. (2023i). Чому дитина не слухається і що робити батькам. Дитина порушує правила. Як виховувати дитину.
<https://youtu.be/KLMVPaLHWLk>

15. Сичинська, М. М. (2023j). Чому не варто виховувати «зручних» дітей. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/chomu-ne-var-to-vyhovuvaty-zruchnyh-ditej/>

16. Сичинська, М. М. (2024a). Дисципліна з любов'ю. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/course-discipline/>

17. Сичинська, М. М. (2024e). ТопТато: як чоловікам виховувати дітей чуйно, гнучко та в повазі. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/course-for-fathers>

18. Сичинська, М. М. (2024f). Як батькам дійти згоди щодо виховання дітей. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/lecture-how-parents-can-agree-on-raising-children/>

Роль батьків у розвитку емоційної стійкості підлітків

19. Сичинська, М. М. (2023c). Дитяча тривожність: як вона проявляється і що з нею робити. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/dytyacha-tryvozhnist-yak-vona-proyavlyayetsya-i-shho-z-neyu-robyty/>

20. Сичинська, М. М. (2023f). У дитини істерика. Як реагувати на істерику, щоб навчити дитину справлятися з такими станами.
<https://youtu.be/i0cOLlV6DE>

21. Сичинська, М. М. (2023g). Фізична агресія у дітей різного віку: як діяти батькам. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*.
<https://sychynska.com/fizychna-agresiya-u-ditej-riznogo-viku-yak-diyaty-batkam/>

22. Сичинська, М. М. (2023p). Як підтримати дитину, якщо її близька людина отримала поранення на війні. <https://youtu.be/LGcZ0LzPutM?si=EsjMfW8-0Of6dEcC>

23. Сичинська, М. М. (2023q). Як підтримати дитину, якщо хтось з близьких захищає Україну на війні. <https://youtu.be/r9J80UaFrMg>
24. Сичинська, М. М. (2024c). Істерики та агресія: як допомогти дітям та підліткам. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/course-aggression/>
25. Сичинська, М. М. (2024g). Як не травмувати дитину власною агресією. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/yak-ne-travmuvaty-dytynu-vlasnoyu-agresiyeyu/>
26. Сичинська, М. М. (2024i). Як сформувати здорову самооцінку у дітей та підлітків. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/course-self-esteem/>
27. Сичинська, М. М. (2024j). Як уникнути негативних наслідків фізичного булінгу: поради батькам. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/yak-unyknuty-negatyvnyh-naslidkiv-fizychnogo-bulingu-porady-batkam/>
- Психоедукація для батьків як ресурс розвитку резильєнтності*
28. Сичинська, М. М. (2022b). Що робити, якщо підліток не хоче вчитися. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/lekciya-shho-robyty-yakshho-pidlitok-ne-hoche-vchytysya/>
29. Сичинська, М. М. (2022c). Як адаптуватися у незнайомій країні: поради для підлітків. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/yak-adaptuvatysya-u-neznajomij-krayini-porady-dlya-pidlitkiv/>
30. Сичинська, М. М. (2023a). Адаптація дитини за кордоном: що потрібно знати дорослим. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/adaptacziya-dytyny-za-kordonom-shho-potribno-znaty-doroslym/>
31. Сичинська, М. М. (2023d). Дитячий садок – як обрати. Підготовка дитини до дитсадка. Адаптація до дитячого садка. <https://youtu.be/FIGGrckk77k>
32. Сичинська, М. М. (2023e). Концепція вільного виховання: користь і шкода. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/konczepczya-vilnogo-vyhovannya-koryst-i-shkoda/>
33. Сичинська, М. М. (2023k). Як адаптувати дитину до школи в Україні та за кордоном. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/yak-adaptuvaty-dytynu-do-shkoly-v-ukrayini-ta-za-kordonom/>
34. Сичинська, М. М. (2023m). Як організувати ранок з дитиною без постійних нагадувань і конфліктів. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/yak-organizuvaty-ranok-z-dytynoyu-bez-postijnyh-nagaduvan-i-konfliktiv/>
35. Сичинська, М. М. (2023n). Як підготувати дитину до народження молодшого брата чи молодшої сестри. <https://youtu.be/RiSyt-80FFo>
36. Сичинська, М. М. (2023o). Як підготувати дитину до першого класу школи – поради для батьків майбутніх першокласників. <https://youtu.be/GKyZrAwnZ7I>
37. Сичинська, М. М. (2025g). Як допомогти дітям і підліткам розвинути резильєнтність. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської*. <https://sychynska.com/course-resilience/>
- Супровід підлітка в період викликів (криза, війна, втрати)*

38. Сичинська, М. М. (2022а). *Дитячий садок: чи потрібен він дитині? Поради батькам, які сумніваються.* <https://youtu.be/Qmv5cmIUqPA>
39. Сичинська, М. М. (2022d). Як підтримати дитину, яка втратила маму чи тата. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/yak-pidtrymaty-dytynu-yaka-vtratyla-mamu-chy-tata/>
40. Сичинська, М. М. (2022e). Як підтримати дитину, якщо тато/мама дістали поранення на війні. [Неопублікована інфографіка].
41. Сичинська, М. М. (2022f). Як підтримати дитину, коли мама/тато на війні [Інфографіка]. Офіційний Telegram-канал Олени Зеленської. <https://t.me/FirstLadyOfUkraine>
42. Сичинська, М. М. (2022g). Як підтримати дитину, якщо її/його тато/мама загинув/ла на війні. [Інфографіка]. Інстаграм-спільнота «Свідоме виховання та стосунки в сім'ї». <https://www.instagram.com/share/BAIdZcKIGb>
43. Сичинська, М. М. (2023h). Чи варто відзначати свята в умовах війни. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/chy-varto-vidznachaty-svyata-v-umovah-vijny/>
44. Сичинська, М. М. (2023l). Як і коли говорити з дітьми про смерть. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/yak-i-koly-govoryty-z-ditmy-pro-smert/>
45. Сичинська, М. М. (2023r). Як сказати дитині про смерть близької людини і потрібно про це говорити. https://youtu.be/1mZo7zfi_vM
46. Сичинська, М. М. (2024d). Розлучення батьків: як допомогти дитині це пережити та як продовжувати жити далі. <https://www.youtube.com/watch?v=d9YYdEFjy0A>
47. Сичинська, М. М. (2024h). Як повідомити дитині про смерть близької людини. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/yak-povidomyty-dytyni-pro-smert-blyzkoyi-lyudyny/>
48. Сичинська, М. М. (2023s). Підліток за кордоном: як навчатися, знайомитися і планувати майбутнє в іншій країні. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/pidlitok-za-kordonom-yak-navchatysya-znajomytysya-i-planuvaty-majbutnye-v-inshij-krayini/>
49. Сичинська, М. М. (2025b). Брати і сестри: основи виховання двох та більше дітей у сім'ї. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/course-siblings/>
50. Сичинська, М. М. (2025d). Основи виховання єдиної дитини в сім'ї. *Школа усвідомленого батьківства Марії Сичинської.* <https://sychynska.com/course-only-child/>

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів з висновками до кожного, загальних висновків, списку використаних джерел (309 найменувань, із них – 145 англійською мовою) та додатків на 80 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 380 сторінок, основний зміст викладено на 239 сторінках. Дисертація містить 11 таблиць і 24 рисунки.

Характеристика особистості здобувача. М. М. Сичинська навчається в аспірантурі ДЗВО «Університет менеджменту освіти» з 2020 року. За час

навчання виконала індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури ДЗВО «Університет менеджменту освіти») за дисциплінами, що означені в освітньо-науковій програмі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія», що відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Результати поточної, підсумкової (річної) та заключної атестації підтверджують своєчасність та повноту виконання індивідуального плану аспіранта. Здобувачка проявила себе наполегливою, відповідальною, відвідувала лекції та семінарські заняття та оволоділа загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

Марія Миколаївна Сичинська виявила високий рівень здатності до теоретичної та дослідницької роботи, спроможність самостійно ставити й вирішувати складні теоретико-методологічні проблеми та науково-теоретичні завдання, опрацювала велику кількість першоджерел, показала вміння працювати з науковою літературою та володіння сучасними методами наукових досліджень, проводила суспільно значущу діяльність та проявила високу громадянську позицію.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно. Матеріали дослідження викладені з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертація оформлена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації нормативним положенням. Зміст дисертації Марії Сичинської на тему *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»* відповідає галузі знань 05 «Суспільні та поведінкові науки», спеціальності 053 Психологія.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Марії Миколаївни Сичинської

«За» – 16

«Проти» – немає

«Утримались» – немає

У результаті попередньої експертизи дисертації Марії Миколаївни Сичинської і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Сичинської Марії Миколаївни *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»*.

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Сичинської Марії Миколаївни *«Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці»* за змістом і рівнем відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора

наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

3. Рекомендувати дисертацію Сичинської Марії Миколаївни «Батьківсько-дитячі взаємини як чинник формування резильєнтності в підлітковому віці», галузь знань 05 «Соціальні і поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді.

Презентація здобувачки Сичинської Марії Миколаївни на 34 стор. додається.

Головуюча на засіданні:

Професор кафедри психології
та особистісного розвитку

ННІМП ДЗВО «УМО»,

доктор психологічних наук, професор

Олена БОНДАРЧУК

Секретар засідання:

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри психології

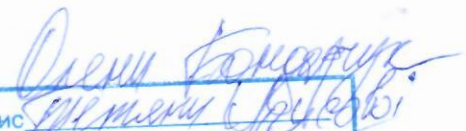
та особистісного розвитку

ННІМП ДЗВО «УМО»

Тетяна ЧАУСОВА

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Над. від роботи з персоналом